

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Trimestrieel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 6 – Oktober 2007

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Trimestriël • Oktober 2007

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02/800 36 15 – F 02/800 38 06
email cservaty@mrbc.irisnet.be

© 2006 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

T 02 800 36 15 – F 02 800 38 06

IRIS Uitgaven – D/2007/6374/171

9 789078 580010

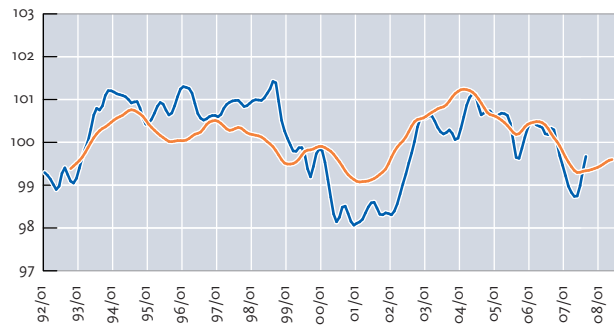
ISBN 9078580011

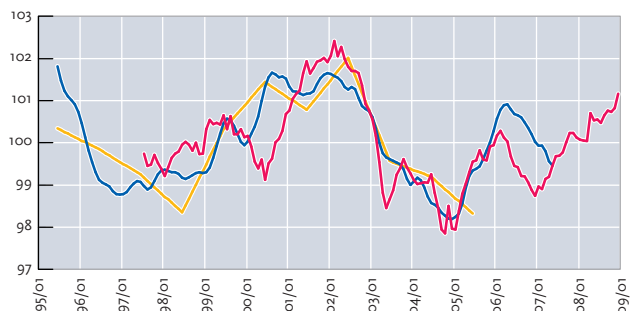
Inhoudstafel

SAMENVATTING	4
1. CONJUNCTUURINDICATOREN IN BRUSSEL	5
1.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit	5
1.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit	5
1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator	7
2. BOORDTABEL	8
2.1. International context	8
2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen	12
2.3. De Brusselse economie	14
2.4. Arbeidsmarkt	16
2.5. Onderzoek en ontwikkeling	19
2.6. Milieu	20
3. BRUSSELSE KENMERKEN	23

Conjunctuurcyclus werkloosheid

Conjunctuurcyclus van het regionaal BBP

Prognoses op drie maanden:

Conjunctuurcomponent van de werkloosheid	↑
Werkloosheid NWWZ	↑
Conjunctuurcomponent van de economische activiteit	↑

De ramingen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op 15 september 2007, tenzij anders vermeld.

Samenvatting

- In 2007 zou de economische groei op wereldniveau rond de 5,2% moeten schommelen. Ten opzichte van 2006 zou de groei een lichte vertraging optekenen als gevolg van de moeilijkheden op de Amerikaanse vastgoedmarkt en de crisis in de “subprime” hypothecaire leningen. De internationale handel zou blijven evolueren dankzij de opkomende landen en vooral dankzij China. Binnen de eurozone gaan de laatste Eurostat-voorzichten uit van een groei van 2,5%. Onder meer de aanhoudende verbetering op de arbeidsmarkt en de goede exportcijfers zouden tot betere resultaten leiden dan verwacht. Dit internationale scenario blijft evenwel onderhevig aan de vrees voor inflatie, zowel in de Verenigde Staten als in Europa, en aan het risico dat de crisis in de kredietsector zich uitbreidt naar andere economieën. Een andere risicofactor voor Europa is de dure Euro die de Europese producten en diensten buiten Europa duurder maakt.

- De vooruitzichten voor de Belgische economie in 2007 blijven goed: volgens de juni-voorzichten van de Nationale Bank van België (NBB) zou de groei ongeveer 2,5% bedragen. De gouverneur van de NBB meent dat de “subprime”-crisis in 2007 geen invloed zal hebben op de Belgische economie. Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) werd de economische activiteit tijdens het tweede kwartaal van 2007 in ruime

mate ondersteund door de binnenlandse vraag. De consumptie-uitgaven van de gezinnen zijn immers toegenomen, en de bedrijven hebben meer geïnvesteerd. De export van goederen en diensten is met 1% gestegen.

- In februari 2007 kwam er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tijdelijk een einde aan de daling van de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit, die in het tweede semester van 2006 was ingezet. Maar de voorbije drie maanden is deze “gelijklopende” indicator er opnieuw op achteruitgegaan. De verwachte opleving van de activiteit is er dus nog niet gekomen. Toch lijkt de stijgende tendens van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit te wijzen op een periode van eerder gunstige conjunctuur voor de komende maanden.

- Op de Brusselse arbeidsmarkt is het aantal niet-werkende werkzoekenden tijdens het eerste semester van 2007 licht gedaald. Het tweede semester evolueerde eerder ongunstig en het risico bestaat dat deze tendens zich doorzet in het derde en zelfs in het vierde kwartaal. De cyclische component van het aantal werkzoekenden is sinds april 2007 immers opnieuw aan het stijgen, wat wijst op een conjuncturele toename van het aantal niet-werkende werkzoekenden.

I. Conjunctuurindicatoren in Brussel

I.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit

De “gelijklopende” indicator van de economische activiteit geeft de huidige evolutie van de activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan. Op basis van maandelijkse gegevens kan deze indicator op korte termijn de conjuncturele evolutie van de toegevoegde waarde in het gewest voorspellen. Aan de hand van de “gelijklopende” indicator, die beschikbaar is voor een recentere periode, kan de cyclus van het gewestelijk Bruto Binnenlands Product (BBP) verlengd worden tot mei 2007.

Om deze indicator te berekenen, gebruiken we de conjunctuurcomponenten van de sectoren waarvan de cyclische evolutie het dichtst aansluit bij die van het gewestelijke bbp. Deze “gelijklopende” indica-

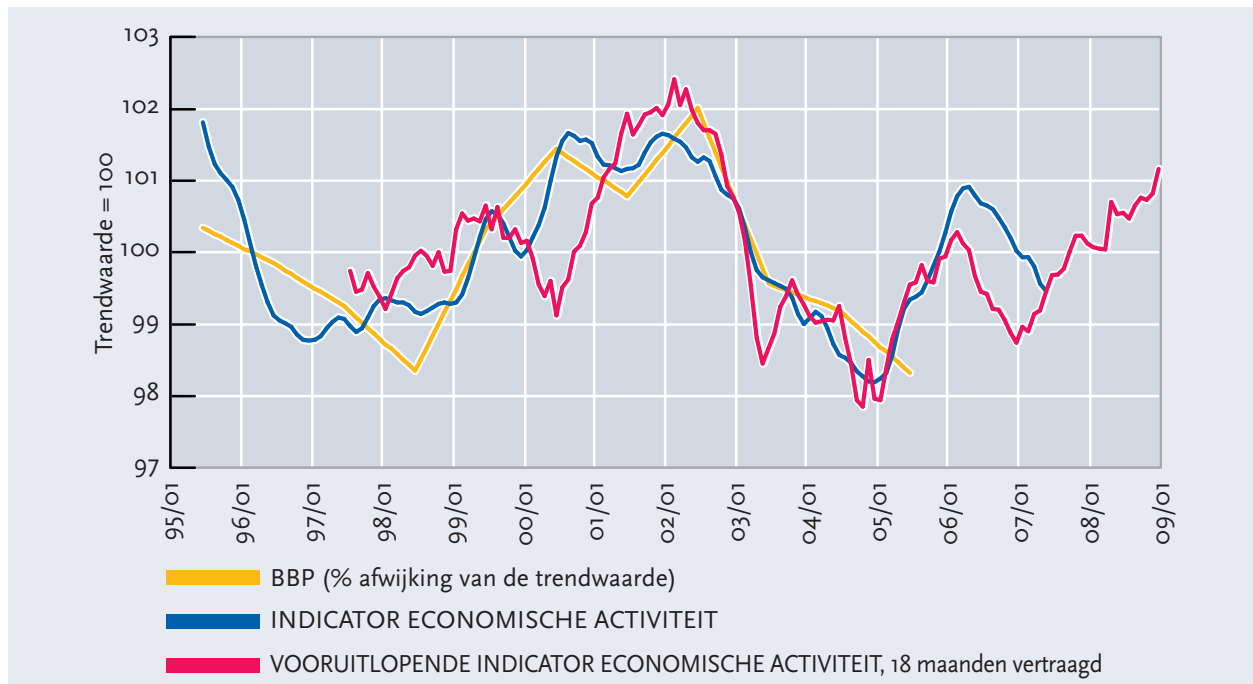
tor werd zodanig samengesteld dat hij de specifieke structuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weerspiegelt, met name een sterke specialisatie in de dienstensector. De indicator omvat de conjuncturele evolutie van de omzet van vijf tertiaire activiteiten, namelijk groothandel, stadsvervoer en wegtransport, post en telecommunicatie, informatica-activiteiten en ten slotte zakelijke dienstverlening. De zo berekende samengestelde indicator valt samen met de conjunctuurcyclus van het gewestelijke bbp, en kan dus als referentiereeks dienen. De referentiereeks wordt vervolgens gebruikt om de vooruitlopende indicator van de economische activiteit op te stellen.

I.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit

De vooruitlopende indicator loopt ongeveer 18 maanden vooruit op de referentiereeks van de economische activiteit. Deze indicator wordt samengesteld op basis van de conjunctuurcyclus van twee reeksen. Het gaat in de eerste plaats om de prognose van de ondernemers uit de sector zakelijke dienstverlening over de algemene vraag, volgens de conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België (NBB). De tweede reeks omvat de index van de inkomende nieuwe orders in de industrie volgens de FOD Economie. Er werd voor deze twee statistieken gekozen, omdat ze maandelijks en snel beschikbaar zijn, economisch relevant zijn en een vooruitlopend karakter hebben.

De 18 maanden die deze indicator vooruitloopt op de referentiereeks weerspiegelt vrij goed de tijd die verstrijkt voordat een prognose van de vraag concreet wordt, of voordat nieuwe bestellingen zich uiteindelijk vertalen in verkopen die in de btw-aangiften ingeschreven worden. In theorie kan de cyclus van de economische activiteit dus het voorwerp uitmaken van een prognose voor meer dan een jaar. Omdat we dit recente hulpmiddel voorzichtig moeten gebruiken en de laatste waarschuwingen onzekerder zijn, doen we er goed aan ons in eerste instantie te concentreren op de verwachte evolutie voor het volgende kwartaal.

GRAFIEK 1: Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, NBB en eigen berekeningen.

Grafiek 1 geeft naast de conjuncturele cyclus van het gewestelijke bbp ook de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit weer, evenals de vooruitlopende indicator (vertraagd met 18 maanden) die erop anticipeert.

De vooruitlopende indicator en de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit lopen gelijk, vooral na 2000. De periode van sterke groei van het Brusselse bbp (2000-2002) en de sterke vertraging tot 2005 komen goed tot uiting.

Volgens de voorlopige nationale cijfers van 2005 is de groei van het bbp er sterk op achteruitgegaan. Toch is de in 2005 vastgestelde vertraging in reële termen relatief minder uitgesproken in het Brussels Gewest dan in heel het land. Enerzijds bevond het gewest zich immers al in 2004 in een dieper conjunctureel dal dan het land. Anderzijds is het herstel in Brussel eerder opgetreden (vanaf het begin van 2005) terwijl de conjuncturele ommekeer op nationaal niveau zich pas vanaf midden 2005 begon af te tekenen. Dit blijkt uit de globale synthetische curve van de NBB.

Deze duidelijke conjuncturele opleving van het Brussels Gewest zou dus een grote groei van het bbp voor 2006 weerspiegelen, die overigens ook op nationaal niveau verwacht wordt. Vanaf het tweede kwartaal 2006 daalt de conjunctuurcurve opnieuw. Op basis van het jaargemiddelde houdt het herstel evenwel aan tot midden 2006. Overeenkomstig de nationale bbp-ramingen kondigt het einde van 2006, en voor Brussel zelfs het tweede semester, zich eerder gematigd aan.

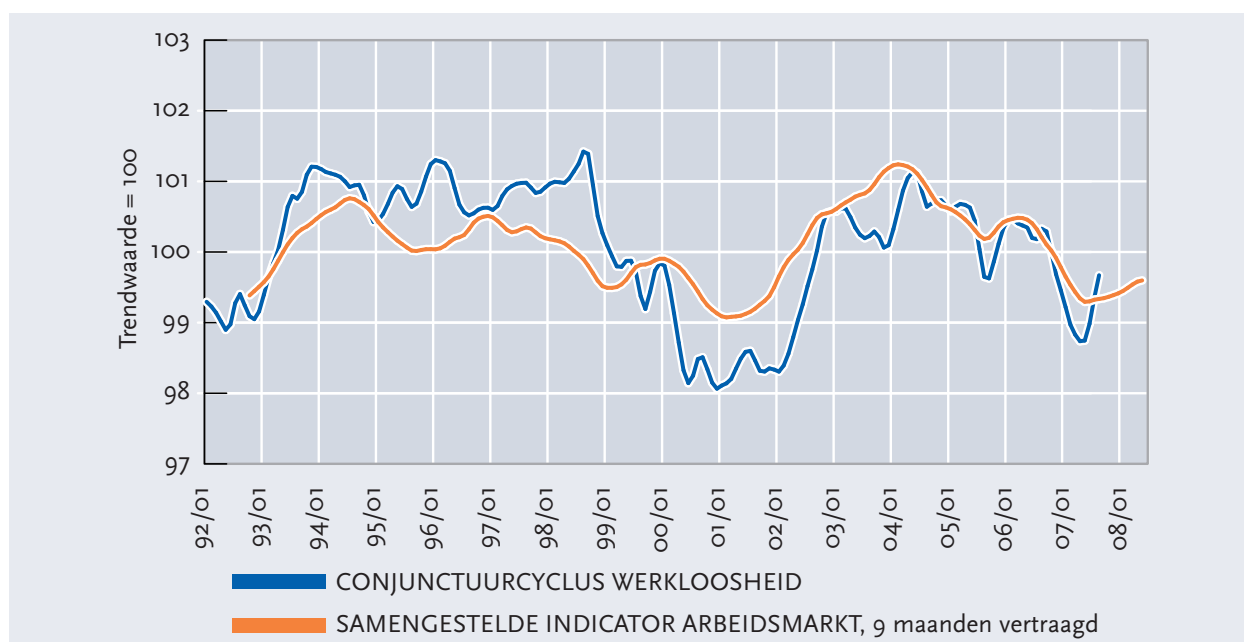
In de vorige editie van deze publicatie vertoonde de referentiereeks in februari een lichte stijging, en dit voor het eerst sinds het tweede semester van 2006. Maar ditmaal gaat de indicator van de economische activiteit er vanaf maart opnieuw op achteruit. De stijgende tendens van de vooruitlopende conjunctuurindicator lijkt bovendien een periode van eerder gunstige conjunctuur voor de komende maanden in te luiden.

1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator

Zoals in de vorige edities geven we hier de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt weer. Aan de hand hiervan kan men de conjuncturele evolutie van het aantal werkzoekenden in Brussel voorspellen. De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt is meer bepaald een raming van de conjuncturele component van het aantal werkloze werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het optimale voorspellende karakter ervan wordt op negen maanden geraamd. De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt werd samengesteld op basis van twee reeksen die werden afgevlakt en gecorrigeerd op seizoensinvloeden. De eerste is de Federgon-index die een beeld geeft van

de evolutie van de uitzendarbeid in België. De uitzendsector staat erom bekend dat hij relatief snel reageert op schommelingen in de vraag naar werk. De tweede reeks is het aantal vacante betrekkingen die Actiris (voorheen de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsvoorziening - BGDA) ontvangen heeft en beheert. Dit aantal geeft ook een vroeg signaal van de evolutie van de vraag. Deze indicator vervult hier de rol van een “proxy-variabele” van alle gewestelijke werkaanbiedingen. De laatste gegevens hebben betrekking op de maand augustus voor het aantal werkloze werkzoekenden en het aantal door Actiris beheerde werkaanbiedingen, en op de maand juli voor de Federgon-index.

GRAFIEK 2: **Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

Bron : Actiris, Federgon en eigen berekeningen.

Grafiek 2 toont de conjuncturele component van het aantal werkloze werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit cijfer wordt vergeleken met onze vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt met een vertraging van 9 maanden.

In het eerste kwartaal van 2007 is het aantal werkzoekenden heel licht gedaald (-0,26%). De grootste daling werd opgetekend in de leeftijdscategorie van minder dan 25 jaar (-3,7%) en bij de werkzoekenden

met een diploma van hoger onderwijs (-3,5%). In het tweede semester van 2007 was er een enigszins ongunstige evolutie (+0,9%), zoals voorzien door onze vooruitlopende indicator. Maar in vergelijking met dezelfde periode van 2006 is de daling aanzienlijk (-3,8%). Voor 2007 zou de stijging zich volgens onze ramingen doorzetten tijdens het derde en vierde kwartaal. Maar deze voorspellingen worden misschien in gunstige zin herzien als de positieve evolutie van de werkaanbiedingen aanhoudt.

2. Boordtabel

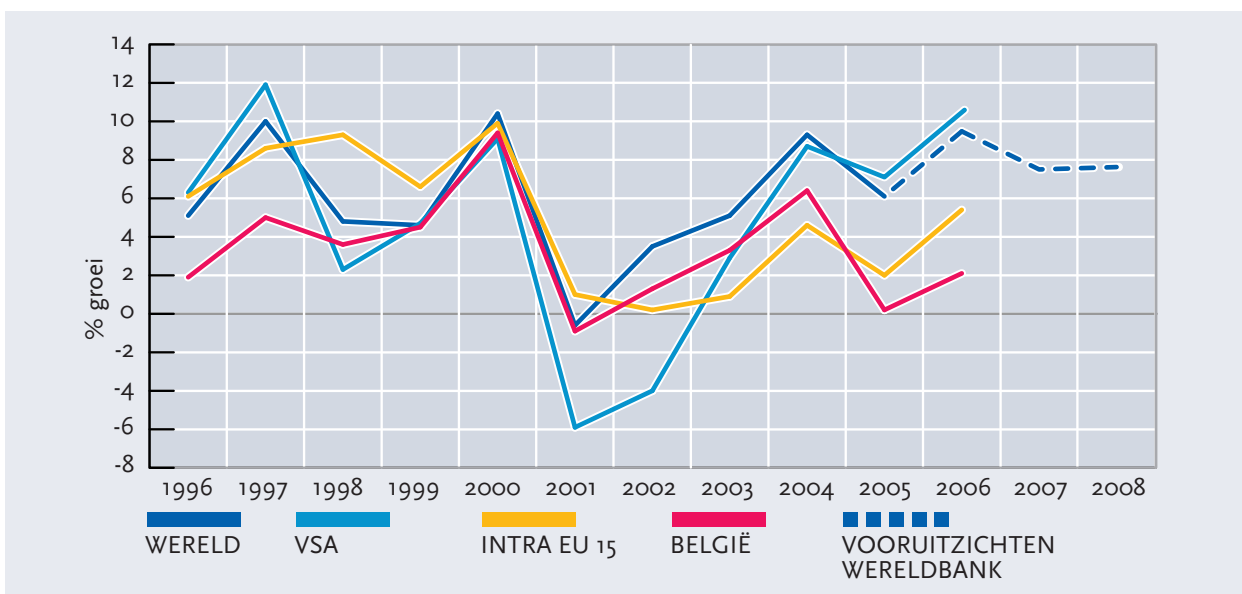
2.1. Internationale context

In 2006 kende de wereldeconomie een hoge groei van 5,5%. Deze werd met name ondersteund door de wereldhandel die er, volgens de laatste ramingen van het Internationaal Monetair Fonds (IMF), met ongeveer 9,4% op zou zijn vooruitgegaan. De krachtige ontwikkeling van de opkomende economieën heeft ook sterk bijgedragen tot deze goede resultaten. Voor 2007 maken de voorspellingen op wereldniveau gewag van een stevige groei, die evenwel iets lager ligt dan die van 2006. Zo zou de wereldeconomie er in 2007 en 2008 met 5,2% op vooruitgaan. De opkomende landen en in het bijzonder China en India, waarvan de groeiverwach-

tingen voor 2007 respectievelijk op 11,2% en 9,0% geraamd worden, zouden de wereldgroei moeten blijven ondersteunen. Zo zou een groeidynamiek ontstaan die niet snel te stuiten is.

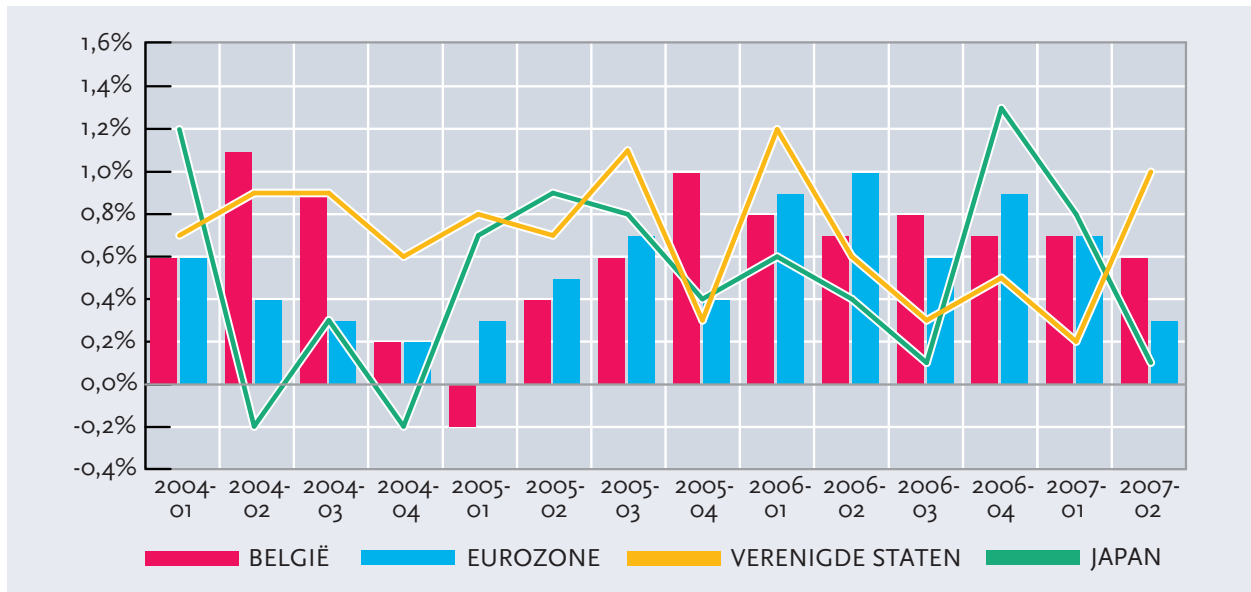
Daarnaast zou de internationale handel blijven bijdragen tot de verdere groei van de wereldeconomie. Nog steeds volgens de laatste cijfers van het IMF zou het internationale handelsverkeer opnieuw ondersteund worden door de export van de opkomende landen en zo met 7,1% toenemen in 2007 en met 7,4% in 2008.

GRAFIEK 3: Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996 – 2007

Bron: Eurostat, Nationale Bank van België, WHO, Bureau of census, IMF.

GRAFIEK 4: Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's*

Bron: Eurostat.

Tijdens het eerste kwartaal van 2007 groeide de wereldeconomie verder aan een gestaag tempo, ondanks de eerder sombere conjunctuur in de Verenigde Staten. Het bbp is daar immers in reële termen met slechts 0,2% toegenomen tegenover 0,5% tijdens het vorige kwartaal. De recessie op de vastgoedmarkt woog op de consumptie-uitgaven van de gezinnen met schulden en heeft de residentiële investeringen fors teruggedrongen. Dit leidde tot banenverlies, vooral in de bouwsector en bij de financiële tussenpersonen. Toch bleef de werkloosheidsgraad voor de derde opeenvolgende maand gehandhaafd op 4,5%. Binnen de eurozone zou de groei tijdens het eerste kwartaal volgens Eurostat 0,7% bereikt hebben. De jobcreatie lag ook hoog, zodat de werkloosheid daalde tot 6,9% in juni.

Tijdens het tweede semester deed de Amerikaanse economie het opnieuw wat beter, en werd er een reële groei opgetekend van 1% in vergelijking met het vorige kwartaal. Dit goede resultaat staat in contrast met de onrust op de financiële markten, de terugval van de beurzen en de uitbreiding van de vastgoedcrisis naar de markt van de "subprime"-kredieten. Het te gemakkelijk toekennen van kredieten zonder waarborg, de stijging van de interestvoeten in 2006 en de daling van de huizenprijzen hebben in de Verenigde Staten immers tot een toename van het aantal wanbetalingen geleid

bij de minst solvabele cliënten van de Amerikaanse hypotheekinstellingen. Deze crisis heeft de Amerikaanse financiële sector een knauw gegeven, maar lijkt weinig weerslag te hebben op de groei van het tweede semester. Toch zou deze conjunctuurvertraging nog een invloed hebben op de groei van het derde en vierde kwartaal van 2007. Uiteindelijk zou de Amerikaanse groei voor 2007 de 2% niet overschrijden.

In Japan is het bbp in het tweede kwartaal met 0,1% gestegen in vergelijking met +0,8% tijdens het eerste kwartaal. De tweede grootste economie van de wereld kende zo tien opeenvolgende kwartalen van groei, na een decennium van groeivertraging. Met een werkloosheidsgraad van 3,8%, een consumptiestijging van 0,4% in mei 2007 en een dynamische export dankzij de Aziatische vraag, lijkt de Japanse economie goed op weg naar een flinke groei in 2007.

Voor de eurozone bedroeg de groei van het tweede kwartaal volgens de laatste Eurostat-publicatie 0,3%. De eurozone kent een fase van economische expansie, waarbij het aantal tewerkgestelden aanhoudend toeneemt, de export dynamisch groeit ondanks een sterke euro, en de inflatie iets onder de 2% ligt, maar waar de inflatiedruk dreigt toe te nemen. Volgens de conjunctuurinstellingen in

* Kwartaal-op-kwartaalgroei in volume, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten, referentie jaar 2000 (op wisselkoer van 2000).

Frankrijk (Insee), Duitsland (Ifo) en Italië (Isae) gaat het tweede semester de goede richting uit: voor de eurozone is de industriële productie met 0,7% toegenomen, de investeringen met 1% en consumptie met 0,8% na een onderbreking tijdens het eerste kwartaal wegens de btw-verhoging in Duitsland.

Volgens de laatste voorspellingen van het Internationaal Monetair Fonds, bevestigd door de groei-onderbreking die begin september door de Europese Centrale Bank (ECB) voorzien werd, zou de eurozone voor 2007 een groei van om en bij de 2,5% noteren. Deze ramingen sluiten aan bij de 2,6% die in de lente voorspeld werd door de Europese Commissie. Volgens deze instellingen zou de groei aan hetzelfde tempo aanhouden in 2008.

De sterke economische groei en het beperkte aanbod van grondstoffen zijn risicofactoren voor de wereldinflatie. Maar op Europees niveau heeft de ECB, gezien de nog onzekere financiële context, voor een monetaire status-quo geopteerd, met behoud van de belangrijkste richtrente op 4%. De ECB is overigens tussen 9 en 14 augustus overgegaan tot injecties van liquiditeiten ten bedrage van 200 miljard euro, alvorens er de week erna 35 miljard in te trekken. Zo probeerde de ECB iets te doen aan het opdrogen van de liquiditeiten in het kader van de Amerikaanse “subprime”-crisis en de daarmee gepaard gaande risico-aversie. De Amerikaanse Federal Reserve en de andere grote centrale banken zijn hierin gevolgd.

In de Verenigde Staten heeft de Federal Reserve voor het eerst sinds juni 2003 de voornaamste richtrente met 0,50% verlaagd tot 4,75%. Dit sterke gebaar, waarop de financiële markten zaten te wachten, had tot doel het risico op een Amerikaanse recessie in te dijken. Steeds meer

analisten houden overigens rekening met een mogelijk nieuwe daling van de rentevoeten in de komende maanden.

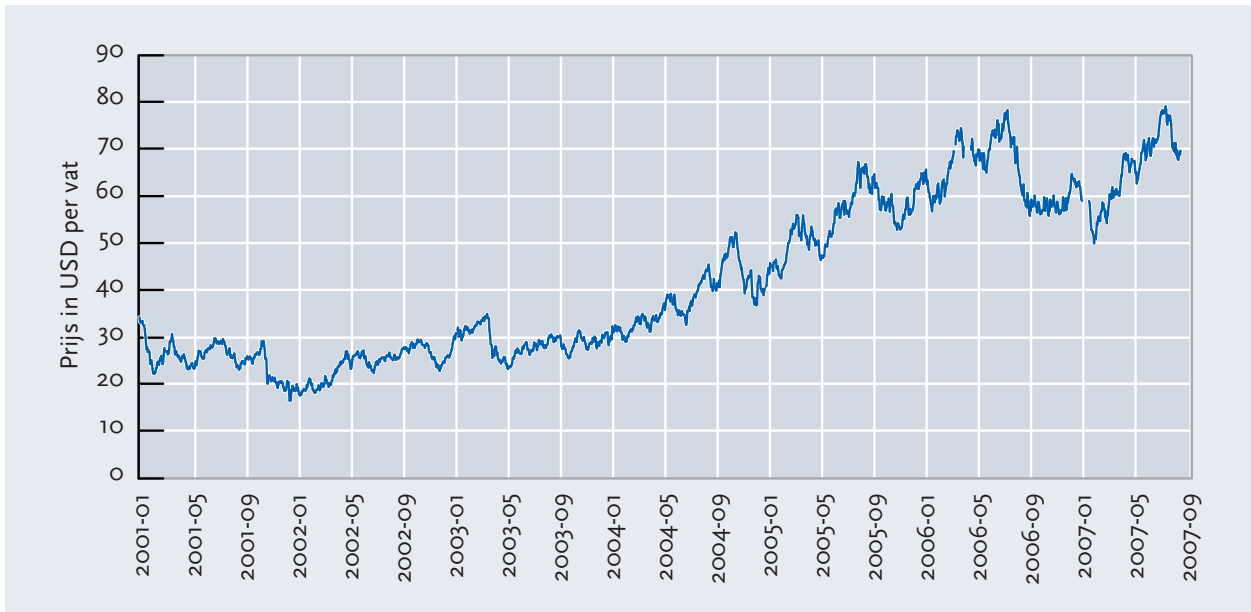
TABEL 1: De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro

US Dollars per Euro		
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2007-01	1,2999	1,2954
2007-02	1,3074	1,3211
2007-03	1,3242	1,3318
2007-04	1,3516	1,3605
2007-05	1,3511	1,3453
2007-06	1,3419	1,3505
2007-07	1,3716	1,3707
2007-08	1,3622	1,3610

Bron : ECB.

Gezien de vertraging van de Amerikaanse economie en de daling van de rentevoeten, hebben beleggers de voorbije weken de dollar links laten liggen in het voordeel van de euro. Deze bereikte op 20 september een historisch record met \$ 1,4030. In vergelijking met zijn laagste niveau van \$ 0,8252 op 26 oktober 2000 is de euro er met 70% op vooruitgegaan. In de loop van dit laatste kwartaal heeft de Europese munt haar positie duidelijk verstevigd met een gemiddelde koers voor augustus van \$ 1,36. De goede prestaties van de euro zijn te danken aan de goede gezondheid van de Europese economieën, de zwakke positie van de dollar die er ten opzichte van alle grote deviezen op achteruit is gegaan, en de mindere prestaties van de Amerikaanse economie die nog altijd te lijden heeft van de crisis in de kredietsector. Voor eind 2007 zijn de vooruitzichten van de specialisten verdeeld, maar globaal genomen verwachten ze geen grote terugval van de euro.

GRAFIEK 5: Evolutie van de prijs van de ruwe olie

Bron: U.S. Departement of Energy, Energy Information Administration.

Grafiek 5 geeft de prijsevolutie van ruwe olie (Brent Noordzee) over het voorbije decennium. Sinds 1997 is de prijs van het zwarte goud in nominale termen met bijna 325% gestegen, om een historisch hoogtepunt te bereiken op 20 juli 2007 met \$ 79,09. Op 18 september noteerde een vat Brent 77\$. De recente opflakking van de prijzen is te wijten aan het grote evenwicht tussen vraag en aanbod op wereldniveau. Aan aanbodzijde heeft de Organisatie van Olie-exporterende Landen (OPEC) haar productie vorig kwartaal met 1,2 miljoen vaten per dag verminderd, maar wel een verhoging van 500.000 vaten per dag aangekondigd in november. Bovendien zijn de cijfers van het Amerikaanse

ministerie van Energie over de Amerikaanse olievoorraden niet van die aard om de markten gerust te stellen, want de voorraden zijn minder groot dan verwacht. Tot slot moeten we ook rekening houden met de situatie in Irak en de geopolitieke spanningen met Iran. De vraag van haar kant blijft toenemen, door de krachtige groei van de opkomende landen en in het bijzonder China en India. Deze twee landen nemen alleen al bijna 11% van het huidige wereldverbruik voor hun rekening. Door de groei van de wereldeconomie en de constante daling van de voorraden vreest het Internationaal Energieagentschap voor een olietekort na 2010.

2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen

De economische activiteit in België werd in 2006 ondersteund door een dynamische binnenlandse en buitenlandse vraag (jaarlijkse groei rond de 3%¹). Na twee bijzonder gunstige kwartalen is de conjunctuur tijdens de tweede jaarhelft vertraagd. Deze vertraging wordt ook vastgesteld in Brussel. Hoewel de internationale omgeving er minder veelbelovend uitziet dan vorig jaar, wordt voor 2007 nog steeds een goede groei verwacht. Dit is onder meer te danken aan de gunstige situatie op de arbeidsmarkt en aan de aanhoudende toename van de bedrijfsinvesteringen. Toch zou de bbp-groei nog slechts 2,5% bereiken, volgens de vooruitzichten van juni van de Nationale Bank van België (NBB) (zie tabel 2). Volgens de gouverneur van de NBB zou de “subprime”-crisis in 2007 geen invloed hebben op de Belgische economie, zodat deze voorspelling van 2,5% groei gehandhaafd kan blijven². Maar de vaststellingen voor het tweede

kwartaal 2007 duiden op een stabilisering van de groei op 2,9%. We zouden dus zelfs een lichte opwaartse herziening van de voorspelling van de NBB kunnen verwachten. De voornaamste Belgische instellingen die opgenomen zijn in de “Belgian Prime News” voorzien gemiddeld een bbp-groei van 2,6% voor het volledige jaar 2007. Maar rekening houdend met de huidige gebeurtenissen houdt de NBB het liever bij een voorspelling van 2,5%.

Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen werd de economische activiteit van dit tweede kwartaal in grote mate ondersteund door de binnenlandse vraag. In vergelijking met de vorige periode zijn de gezinsuitgaven gestegen (0,7%) en wordt er meer geïnvesteerd door de ondernemingen (1,2%). De export van goederen en diensten is met 1% toegenomen.

TABEL 2: Jaarlijkse groeipercentages van het BBP tegen constante prijzen : vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de EU-15

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	België	EU-15
2000	3,5	3,7	3,9
2001	1,9	0,8	1,9
2002	3,4	1,5	1,1
2003	0,3	1,0	1,1
2004	2,0	3,0	2,3
2005	1,6	1,1	1,5
2006(e)		3,0	2,8
2007(e)		2,5 (0,2)	2,7
2008(e)		2,2	2,5

(e) Schattingen. Tussen haakjes: verschil met de vorige barometer.
Bron : Eurostat, INR, NBB.

De meest recente vaststellingen van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben betrekking op 2005. De groei van het bbp tegen lopende prijzen in 2005 (niet-definitieve raming) bleek minder goed (2,3%) dan gemiddeld in het land (3,1%). Maar door haar hoofdzakelijk tertiaire sectorstruc-

tuur lijkt de Brusselse economie minder gevoelig te zijn voor de prijsstijgingen die in 2005 opgetekend werden. Als gevolg daarvan noteerde het gewest tegen constante prijzen een hogere groei van zijn bbp (1,6%) dan het land in zijn geheel (1,1%) (zie tabel 2)

¹ Statistische bijlage van de economische vooruitzichten 2007-2012 van het Federaal Planbureau.

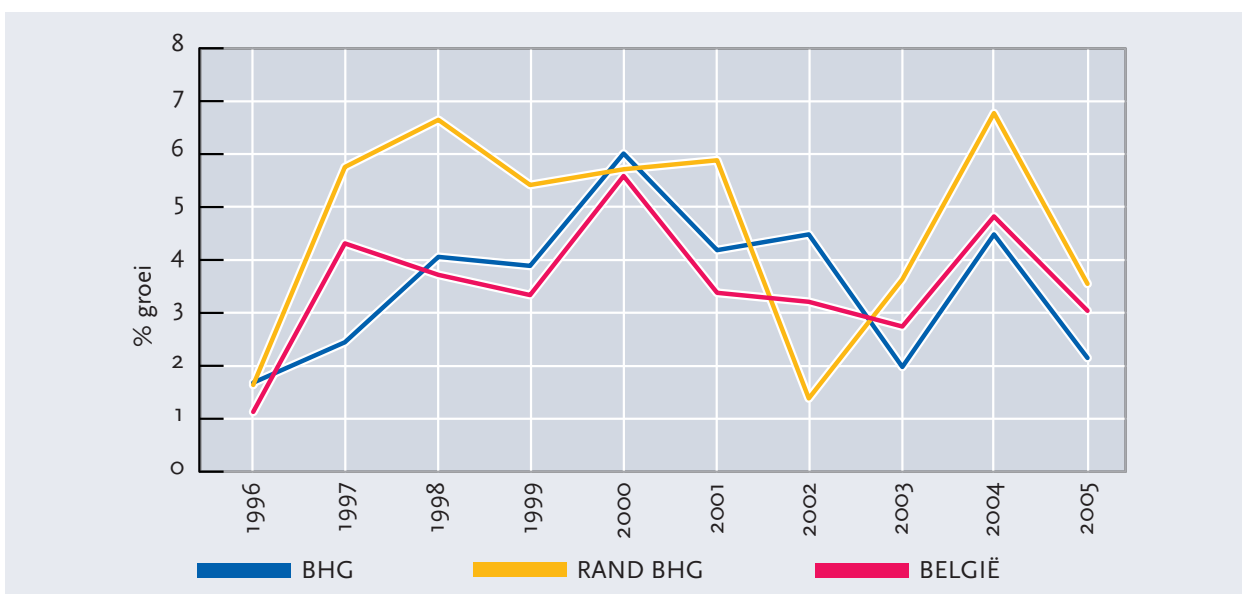
² L’Echo, 13 september 2007.

Dit neemt niet weg dat het Brussels Gewest in 2005 de eerder flauwe economische groei van het nationale en internationale niveau volgde. Als kleine, open en sterk dienstengerichte economie wordt het gewest immers voortdurend beïnvloed door de internationale conjunctuur. De economische activiteit in Brussel had in 2005 vooral te lijden van de negatieve groei van de financiële activiteiten, en in mindere mate van een vertraging in de activiteiten van de transport- en communicatiesectoren, die het voorbije decennium een belangrijke motor voor de Brusselse economie vormden.

Bovendien is het verschil tussen het conjunctuurprofiel van het gewest en dat van het land in zijn

geheel waarschijnlijk ook toe te schrijven aan de specifieke kenmerken van Brussel. Zo kende Brussel in 2001 en 2002 een hoger groeiritme dan de rest van België (cf. grafiek 6). In 2003 is de Brusselse toegevoegde waarde sterk gedaald, en ze heeft zich niet zo goed hersteld in 2004. Vanaf 2005 hadden we een licht herstel op jaarbasis kunnen verwachten op basis van de samengestelde indicatoren in het eerste hoofdstuk van deze barometer. Dit herstel lijkt zich niet door te zetten, al tekent het Brussels Gewest tegen constante prijzen betere resultaten op dan het land. Afgaande op onze conjunctuurindicatoren en in termen van groei van het bbp, zou het herstel zich dus waarschijnlijk in 2006 en verder in 2007 aftekenen.

GRAFIEK 6: Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België

* De rand omvat Vlaams Brabant en Waals Brabant.

Bron : INR.

Zoals we reeds aangaven in de vorige barometers, was de groei van de Brusselse rand de voorbije jaren globaal gezien groter dan die van het Brussels Gewest in de strikte zin en zelfs dan die van het land (zie grafiek 6). Zo bedroeg de groei van de toegevoegde waarde van de twee provincies Brabant, ondanks de ongunstige conjunctuur in 2005, tegen lopende prijzen 3,6% (tegenover 2,2% voor Brussel en 3,1% voor België). De grensarrondissementen van het Brussels Gewest, namelijk Leuven, Halle-

Vilvoorde en Nijvel, beschikken over grotere ontwikkelingsruimtes en kunnen in het bijzonder plaats bieden aan een meer industriële productie. Deze arrondissementen hebben een groeiprofiel dat gekenmerkt wordt door meer uitgesproken jaarschommelingen. Tot slot noteren we nog dat in vergelijking met de vorige jaren de groeipercentages van de rand en het Brussels Gewest sinds 2004 in dezelfde richting evolueren.

• Inflatie

TABEL 3: Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen

	Index (2004 = 100)	Jaarlijkse groei (%)
2007-01	105,2	1,7
2007-02	105,8	1,8
2007-03	105,8	1,8
2007-04	106,3	1,8
2007-05	106,1	1,3
2007-06	106,1	1,3
2007-07	106,6	1,4
2007-08	106,4	1,1
2007-09 (e)	106,8	1,7
2007-10 (e)	106,9	2,0
2007-11 (e)	107,2	2,1
2007-12 (e)	107,4	2,2

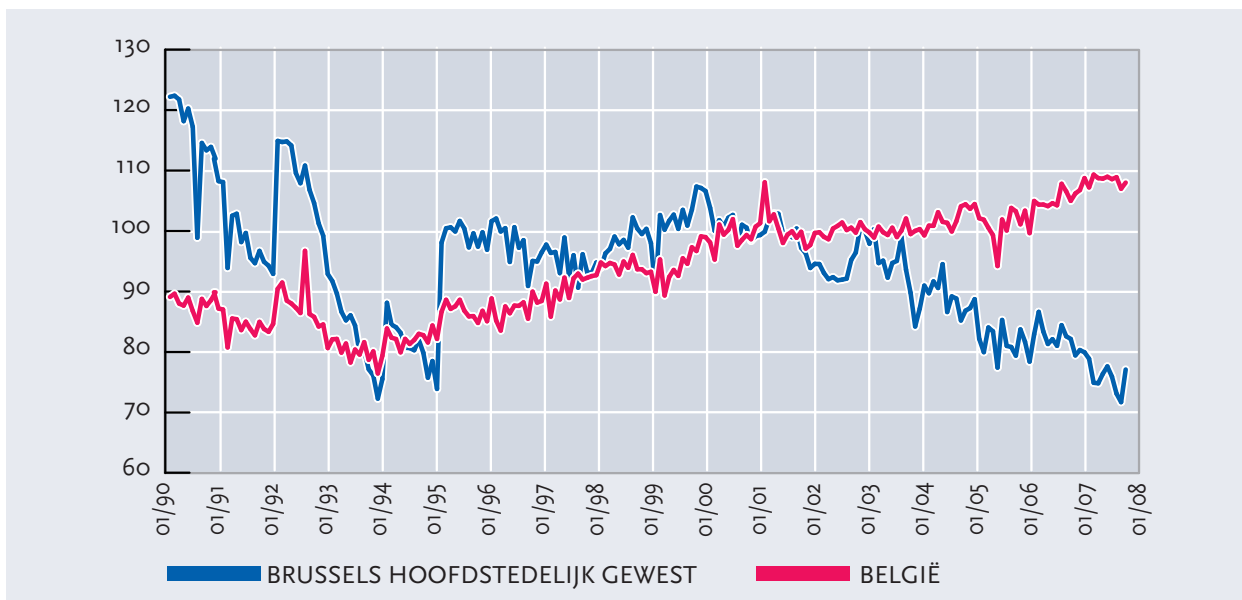
(e) Schattingen.
Bron : Federaal Planbureau.

De gewestelijke gegevens over de prijzen worden doorgaans overgenomen van nationale statistieken, rekening houdend met de beperkte omvang van het Belgische grondgebied, de economische stromen die de diverse gewesten doorkruisen en de gemeenschappelijke indexeringsmechanismen. De inflatiedruk zou dit jaar matig moeten blijven. Volgens het Federaal Planbureau (FPB) zou de inflatie zich stabiliseren op 1,7% in 2007 en op 2,1% in 2008 tegenover 1,8% in 2006. Maar, na een daling in augustus, is de inflatie sinds september 2007 aan het stijgen. Vanaf oktober zou ze opnieuw de grens van 2% overschrijden om op het einde van het jaar 2,2% te bereiken. Het FPB verwacht de volgende overschrijding van de spilindex in januari 2008.

2.3. De Brusselse economie

• De industriële productie

GRAFIEK 7: Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België
(index 2000=100)

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Grafiek 7 geeft de indexen van de industriële productie voor België en voor Brussel, zoals gepubliceerd door de FOD Economie. Ondanks een opleving van de industriële productie in België

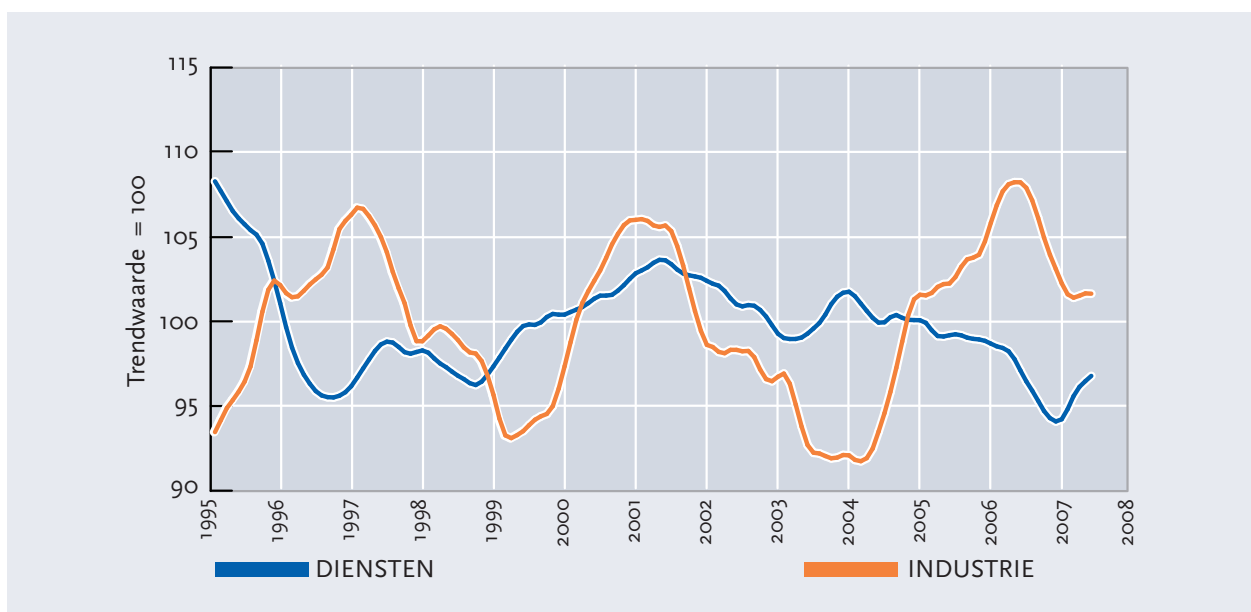
sinds 2005, blijft Brussel een dalende tendens vertonen. Door zijn stedelijke karakter is het Brussels Gewest natuurlijk weinig geschikt voor industriële ontwikkeling, maar op deze grafiek zien we dat de

kloof tussen het Brussels Gewest en het hele land in termen van productie alsmaar groter wordt. Sinds 2005 bevindt de curve van de industriële productie in Brussel zich op het laagste peil van het voorbije decennium. De stabilisering op dit niveau deed een heropleving vermoeden, maar de tijdelijke stopzetting van de activiteiten van VW Vorst zorgde eind 2006 voor een daling van de produc-

tie. Alleen al voor de Brusselse industrie van de metaalfabrikaten is de productie-index gedaald van 79 in oktober naar 41 in december. Dit cijfer bevestigt de sterke daling van het productietempo en van de bezettingsgraad van het productievermogen in december 2006, die door de Belgische autofabrikanten aangekondigd werd in de conjunctuurenquête van de NBB.

• De diensten

GRAFIEK 8: Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie

Bron : FOD Economie-ADSEI, eigen berekeningen.

Grafiek 8 geeft de evolutie van de conjunctuurcyclus van de omzet van de hele dienstensector in vergelijking met die van de industrie in Brussel. De vergelijking is gebaseerd op statistieken van omzetcijfers die werden opgesteld op basis van de maandelijkse btw-aangiften. De FOD Economie splitst deze aangiften op tussen de gewestelijke instellingen van elke aangevende onderneming. De gegevens werden vooraf gedeflateerd, gecorrigeerd op seizoensinvloeden en vereenvoudigd.

Zoals in de vorige versies van de kwartaalbarometer van Brussel, blijkt hieruit eerst en vooral duidelijk dat de omvang van de conjunctuurschommelingen minder uitgesproken is in de diensten dan in de industrie. Bovendien doet de hogere frequentie van lokale pieken en dalen in de diensten vermoeden

dat de conjunctuurcycli korter zijn in de diensten dan in de industrie. De industriële en tertiaire conjunctuurschommelingen verschillen overigens vaak van elkaar en de stijgende of dalende tendensen vallen niet samen.

Toch zien we – zowel in de industrie begin 1999 als in de diensten vanaf eind 1998 – de grote conjuncturele ommekeer die de periode van sterke groei in het begin van de jaren 2000 inluidt. De periode van eerder matige economische groei in Brussel (2004 en 2005) lijkt nochtans samen te vallen met een gunstige industriële conjunctuur. Maar de diensten behouden hun overwicht en de conjunctuurcyclus hiervan is gedurende deze periode niet verbeterd. In 2006 vertoont de cyclus overigens een dalende tendens, zowel in de secundaire als in de tertiaire sec-

tor. Deze evolutie bevestigt de vertraging van de activiteit van het tweede semester van 2006 die reeds eerder aangehaald werd (zie hoofdstuk 1).

De evolutie van de voorbije zes maanden bevestigt de positieve ommekeer in de diensten sinds het

begin van dit jaar 2007. Dit herstel sluit dus goed aan bij de evolutie van onze vooruitlopende indicator die aan bod kwam in het eerste deel van deze barometer.

2.4. Arbeidsmarkt

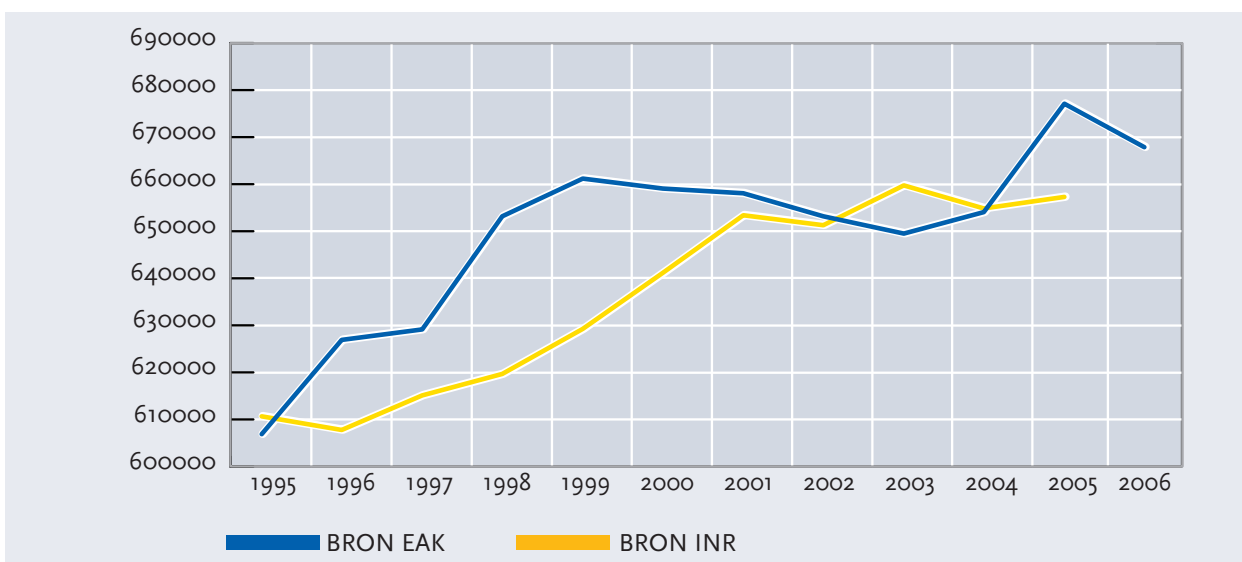
• Binnenlandse werkgelegenheid

TABEL 4: Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2003	4 070 419 (0,01)	649 273 (-0,50)
2004	4 139 174 (1,68)	653 808 (0,68)
2005	4 235 310 (2,32)	676 590 (3,40)
2006	4 262 883 (0,65)	667 495 (-1,34)

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

GRAFIEK 9: Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI (EAK).

Tabel 4 en grafiek 9 geven de evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid. Deze is sterk toegenomen tijdens de tweede helft van de jaren 90. Cijfers van het INR geven een stijging van 7,5% aan tussen 1995 en 2006, wat overeenstemt met een gemiddelde groei op jaarbasis van 7,3%. Het laatste

beschikbare cijfer van het INR heeft betrekking op het jaar 2005. Toen telde het Brussels Gewest 656.959 personen die op zijn grondgebied werken, wat overeenstemt met ongeveer 15% van de nationale tewerkstelling, tegenover 654.581 in 2004. Dit is een toename van 0,3%.

• Activiteitsgraad

TABEL 5: Vergelijking van de activiteitsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar

	EU-15	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	69,7	64,8	63,9
2003	70,1	64,9	63,1
2004	70,6	65,9	64,3
2005	71,1*	66,7	65,7
2006	71,6*	66,5	64,9

* Voorlopige gegevens.

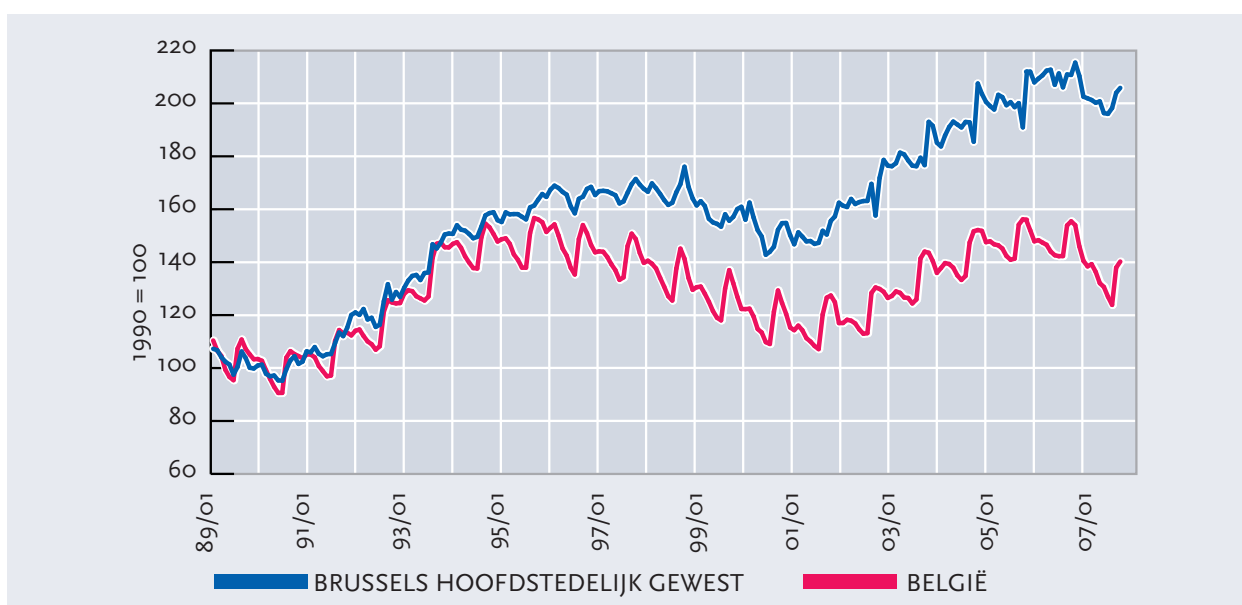
Bron: Eurostat et FOD Economie-ADSEI.

De activiteitsgraad is een indicator die de participatiegraad op de arbeidsmarkt aangeeft van de bevolking van 15 tot 64 jaar. Een hoge participatiegraad is een voorwaarde voor de potentiële groei van een economie, de leefbaarheid van het pensioensys-

teem op repartitiebasis en meer algemeen van het sociale-zekerheidssysteem. De evolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is op dit vlak eerder gunstig, ook al werd er een lichte daling opgetekend in 2006.

• Werkloosheid

GRAFIEK 10: Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden

Bron: Actiris.

TABEL 6: Aantal niet-werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-IV	601 533	97 298
2006-I	587 760	98 291
2006-II	573 307	97 074
2006-III	621 764	98 504
2006-IV	570 214	95 062
2007-I	547 034	93 122
2007-II	511 873	91 313

Bron: Actiris.

TABEL 7: Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-IV	12,5%	21,2%
2006-I	12,3%	21,4%
2006-II	12,0%	21,0%
2006-III	13,0%	21,4%
2006-IV	11,9%	20,7%
2007-I	11,4%	20,3%
2007-II	10,7%	19,9%

Bron: Actiris.

TABEL 8: Werkloosheidsgraad* (op basis van enquêtes)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2001	6,6%	13,0%
2002	7,6%	14,7%
2003	8,2%	15,7%
2004	8,5%	15,9%
2005	8,5%	16,5%
2006	8,3%	17,7%

* Volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

Globaal genomen evolueert het aantal werkloze werkzoekenden in het BHG sinds 1994 ongunstiger dan op nationaal niveau. Van 1996 tot in het begin van de jaren 2000 was de evolutie voor beide niveaus eerder positief te noemen. Daarna is de werkloosheid zowel in Brussel als in het hele land gestegen, maar de toename was veel meer uitgesproken in het gewest. Deze situatie wordt gedeeltelijk verklaard door de structuur zelf van de Brusselse economie en door het feit dat de kwalificaties niet afgestemd zijn op de arbeidsmarkt van het gewest. Het gespecialiseerde karakter van de nieuwe banen in de dienstensector vereist immers een steeds hoger gekwalificeerd werkaanbod. Zo werd in 2006 82% van de banen in het BHG ingenomen door gekwalificeerde personen³ terwijl deze ondervertegenwoordigd waren in de actieve Brusselse bevolking (73%). Bovendien speelt het verdringingseffect van de weinig gekwalificeerde werkkrachten door gekwalificeerde werkkrachten eveneens in het nadeel van de weinig gekwalificeerde Brusselse werklozen⁴.

Vanuit meer conjunctureel oogpunt lijkt de Brusselse administratieve werkloosheid van aard zich sinds het begin van 2007 enigszins te stabiliseren rond de 20%. Waar eind 2006 een werkloosheidspercentage in administratieve termen van om en bij de 22% opgetekend werd, is het in april en mei van dit jaar onder de grens van 20% gedaald, om in augustus 20,8% te bereiken.

³ Onder een gekwalificeerd persoon verstaan we een persoon die minimum een diploma van hoger secundair onderwijs heeft.

⁴ Ter herinnering: in de vorige conjunctuurbarometer werden indicatoren van onaangepaste kwalificaties voorgesteld. In dit verband verwijzen we naar de analyse van Devillé H., "Recente evoluties van de structuren en flexibiliteit van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", Iris Uitgaven, 2005.

• Werkgelegenheid in het Brussels Gewest

TABEL 9: Tewerkstelling in het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest volgens regio van herkomst van de werknemers (op basis van enquêtes)

	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in het BHG	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Vlaanderen	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Wallonie
2003	298 541 (45,98%)	223 714 (34,46%)	127 018 (19,56%)
2004	309 357 (47,32%)	219 382 (33,55%)	125 069 (19,13%)
2005	312 591 (46,20%)	235 536 (34,81%)	128 463 (18,99%)
2006	311 403 (46,65%)	229 705 (34,41%)	126 387 (18,93%)

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK), eigen berekeningen.

Tabel 9 geeft een beeld van de evolutie van de werkgelegenheid in Brussel volgens de regionale afkomst van de arbeidskrachten. Hoewel het binnenkomend pendelverkeer in Brussel aanzienlijk blijft, is het aandeel van de Brusselaars die in Brussel werken sinds 2003 voortdurend aan het stij-

gen. Ondanks alles is het Brussels Gewest in 2006 het gewest met de hoogste mobiliteitsgraad (dit is het aandeel van de tewerkgestelde bevolking dat in een gewest woont en in een ander gewest werkt). Deze bedraagt 14,5% tegenover 9,7% voor het Vlaams Gewest en 13,3% voor het Waals Gewest.

2.5. Onderzoek en ontwikkeling

TABEL 10 : Evolutie van de private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België

Private uitgaven voor O&O (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	1,37%	0,61%
2003	1,31%	0,57%
2004*	1,28%	0,58%
2005*	1,24%	n.b.

* Op basis van Eurostat schattingen.

Bronnen : Belspo, NBB, Eurostat.

Innovatie en O&O dragen onder meer bij tot de economische groei, de concurrentiekracht en de tewerkstelling. Daarom bestaat een van de doelstellingen van Lissabon erin de EU-landen ertoe aan te zetten tegen 2010 3% van hun bbp aan O&O te besteden, waarvan twee derde afkomstig zou moeten zijn van de privésector.

Zoals blijkt uit tabel 10, blijft het aandeel van de privé-uitgaven voor O&O ten opzichte van het bbp zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in België afnemen. Een dergelijke daling is niet alleen merkbaar in België, hoewel deze uitgaven in Frankrijk en Duitsland geleidelijk stijgen. In de Europese Unie van de 15 blijft het aandeel relatief constant. Als we de nationale en gewestelijke cijfers bekijken, lijkt de Europese doelstelling nog veraf.

Wat de bedrijfsinvesteringen in O&O betreft, vloeit het niveauverschil tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België gedeeltelijk voort uit de sectorale samenstelling van het gewest. Rekening houdend met de investeringsniveaus per sector in Brussel, zou het globale investeringspercentage in O&O bij een identieke sectorale samenstelling hoger liggen in het gewest dan in België.

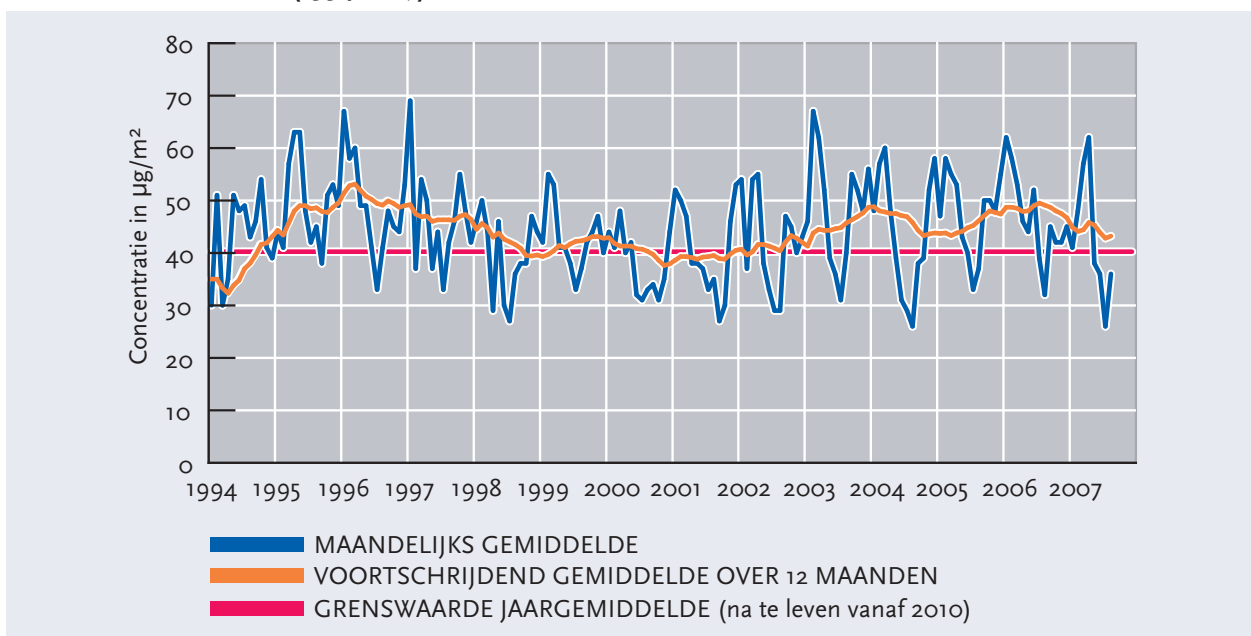
2.6. Milieu *

• Luchtkwaliteit

Stikstofdioxide (NO_2) is een verontreinigende stof die schadelijk is voor de menselijke gezondheid, maar ook voor het milieu (draagt bij tot de vorming van ozon en tot de verzuring). Deze vervuiling houdt verband met de emissies van stikstofoxiden die vrijkomen bij verbrandingsprocessen op hoge temperatuur. Deze emissies waren in 2005 afkom-

stig van het verkeer (44%), het energieverbruik van woningen (24%), de dienstensector (12%), en in mindere mate van de industrie (3%), de afvalverbranding (15% voordat een depollutie-installatie geïnstalleerd is die de emissies van stikstofoxiden heel sterk terugdringt) en de industriële processen (1%).

GRAFIEK 11: Evolutie van de gemiddelde NO_2 -concentraties in verhouding tot de toekomstige Europese norm – station van Molenbeek (1994-2007)

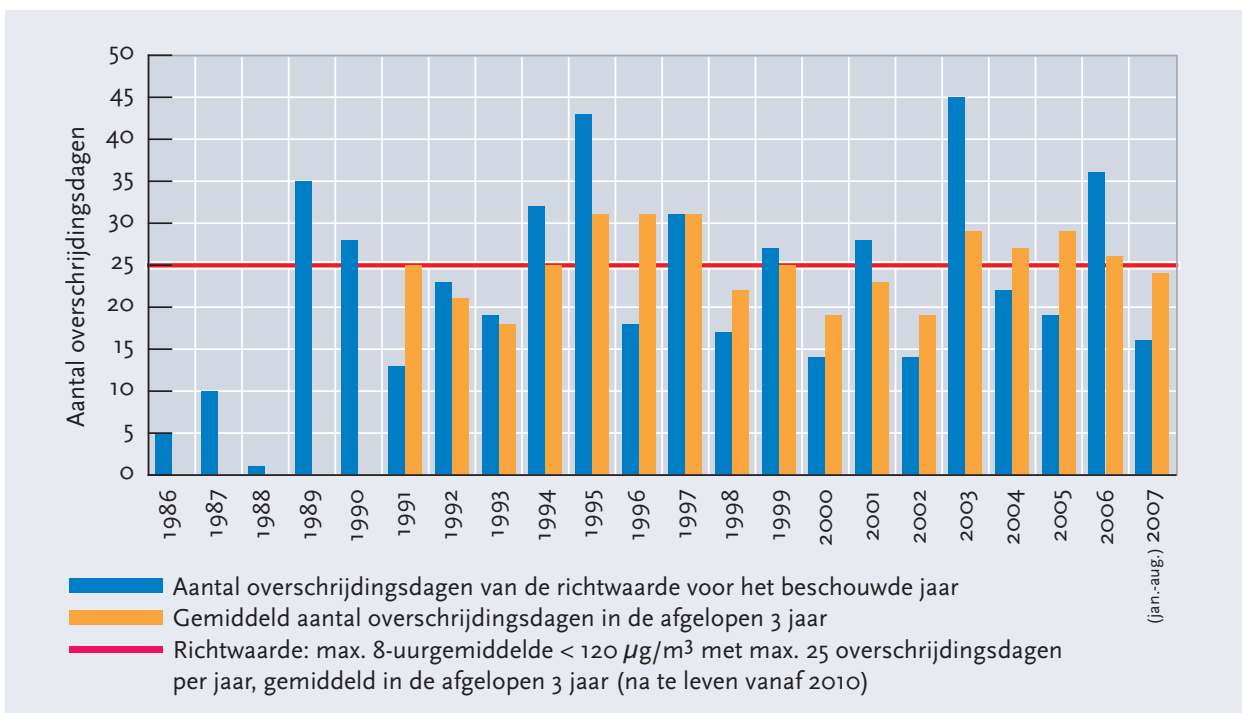
Bron : BIM 2007.

Grafiek 11 geeft de NO_2 -concentratie aan het station van Molenbeek. Deze plaats werd gekozen voor haar stedelijke ligging. De analyse van de grafiek leert ons dat de NO_2 -concentraties relatief constant blijven in de tijd, op een niveau dat vaak hoger ligt dan de toekomstige Europese norm. Deze norm is vanaf 2010 van toepassing en zal drastische veranderingen vergen in verschillende sectoren en op verschillende niveaus.

Een andere verontrustende verontreinigende stof is troposferische ozon, die aanwezig is in de omgevingslucht. De Europese doelstelling voor de bescherming van de menselijke gezondheid (van toepassing vanaf 2010) en de informatiedrempel van de bevolking worden in de zomer regelmatig overschreden, zowel in het Brussels Gewest als in de twee andere gewesten.

* Dit hoofdstuk werd opgesteld door het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM).

GRAFIEK 12: Aantal dagen dat de toekomstige Europese norm voor ozon met betrekking tot de bescherming van de menselijke gezondheid werd overschreden – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BIM 2007.

Elk jaar met warm en zonnig weer in juli en augustus telt meer dan 25 dagen waarbij de richtwaarde voor de gezondheid overschreden wordt. Dit was bijvoorbeeld het geval in 2003 en 2006. De reden hiervoor is dat ozon een “secundaire pollutant” is, die ontstaat uit complexe reacties met andere primaire pollutanten of “voorlopers” (stikstofoxiden en vluchtige organische stoffen). Deze reacties worden in de hand gewerkt door veel zon en hoge temperaturen.

Door de weersomstandigheden van deze zomer, met een beperkt aantal uren zon en goede omstandigheden voor de dispersie van de pollutanten, is de informatiedrempel voor ozon (180 µg/m³) niet overschreden in juni, juli en augustus. De drempel van 120 µg/m³ voor de bescherming van de gezondheid is slechts zelden overschreden.

Maar de positieve balans van deze zomer mag de omvang van het fenomeen ozonvervuiling in de omgevingslucht niet verdoezelen. Rekening houdend met de huidige gemiddelde concentraties aan ozon (die toenemen) en aan voorlopers van ozon in de omgevingslucht, zijn het uiteindelijk de weersomstandigheden die bepalen of de ozonnormen al dan niet nageleefd worden. De komende jaren zal het aantal erg warme zomerperiodes waarschijnlijk toenemen door de hogere atmosferische concentraties aan broeikasgassen. Met het oog op de naleving van de norm voor de menselijke gezondheid die in 2010 van kracht wordt, moeten de emissies van voorlopers dan ook teruggedrongen worden (met ongeveer 50%) via draconische en duurzame maatregelen op grote schaal (West-Europa).

• Uitstoot van broeikasgassen

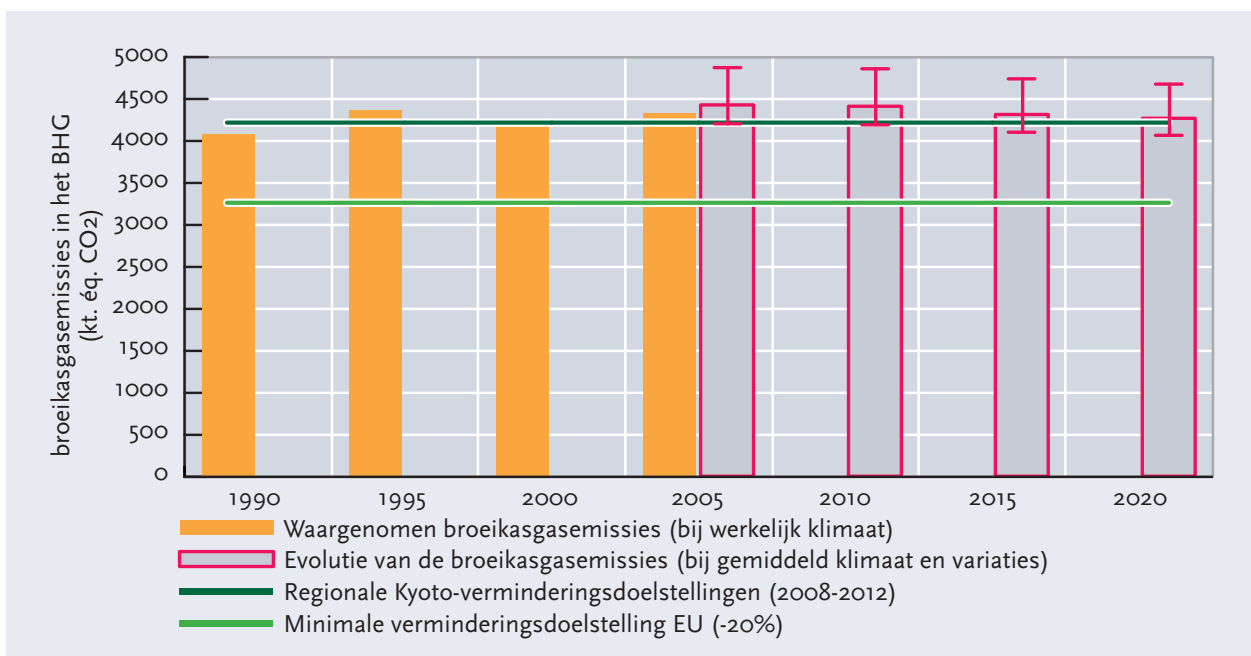
In het kader van het Kyoto-protocol heeft België zich ertoe verbonden zijn emissies van broeikasgassen tussen 1990 en 2008-2012 met 7,5% te verminderen. Door de verdeling van deze doelstelling over de 3 gewesten mag het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn emissies over dezelfde periode met niet meer dan 3,475% verhogen.

Koolstofdioxide (CO₂) is veruit het voornaamste broeikasgas dat uitgestoten wordt op het grondge-

bied van het gewest. Het is vooral afkomstig van de verwarming van gebouwen (tertiaire sector 23%*, woningen 49%*), maar ook van het verkeer (19%*) en in mindere mate van de industrie, inclusief afvalverbranding en waterzuivering (6%*) (* cijfers voor 2005).

De uitstoot van broeikasgassen werd geëvalueerd tot 2020, rekening houdend met het beleid en de maatregelen die nu al toegepast worden of gepland zijn.

GRAFIEK 13: Evolutie van de broeikasgasemissies in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1990-2005) en vooruitzichten tot 2020

Bron: BIM gebaseerd op een studie van ECONOTEC

"Analyse prévisionnelle des émissions atmosphériques en Région de Bruxelles-Capitale aux horizons 2010 et 2020", augustus 2007

Naargelang men ervan uitgaat dat het jaar 2010 koud (2383 GD⁵ zoals in 1996) of warm (1684 GD zoals in 2002) zal zijn, kunnen de rechtstreekse emissies van broeikasgassen met ongeveer 7,5% variëren (waarbij het interval de foutenmarge vertegenwoordigt). Dit heeft tot gevolg dat, als er ondertussen geen bijkomende maatregelen genomen worden, de naleving van de gewestelijke verbintenissen in het kader van het Kyoto-protocol afhankelijk zal zijn van de temperatuur in Brussel tussen 2008 en 2012.

Tegen 2020 zouden de inspanningen voor het verminderen van de emissies die sinds 2005 geleverd worden, de toename van de emissies bij een gemiddeld klimaat (1900 GD) moeten beperken tot 4,8% van de emissies van 1990. Maar de Europese milieuministers zijn nu al overeengekomen om de emissies van broeikasgassen tegen 2020 met minstens 20% te verminderen ten opzichte van 1990, los van elk internationaal akkoord. Zo sluiten ze zich aan bij de voorstellen van de Europese Commissie.

⁵ Graaddag = verschil (uitgedrukt in graden Celsius) tussen de gemiddelde temperatuur van een bepaalde dag en een referentietemperatuur, meestal 15°C. We spreken van GD 15/15. De gemiddelde temperaturen die hoger liggen dan de referentietemperatuur worden niet geregistreerd. Voor een bepaalde periode (maand, jaar) worden de graaddagen van de periode opgeteld.

3. Brusselse kenmerken

TABEL 11: Demografie : aantal inwoners op 1 januari en gemiddelde jaarlijkse groei

	België		BHG		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)
1990	9.947.782		964.385		5.739.736		3.243.661	
2000	10.239.085		959.318		5.940.251		3.339.516	
1990-2000		0,29		-0,05		0,34		0,29
2005	10.445.852		1.006.749		6.043.161		3.395.942	
2000-2005		0,40		0,97		0,34		0,34
2006	10.511.382		1.018.804		6.078.600		3.413.978	
2005-2006		0,63		1,20		0,59		0,53
2007	10.584.534		1.031.215		6.117.440		3.435.879	
2006-2007		0,70		1,22		0,64		0,64
2010	10.595.710		1.024.644		6.116.234		3.454.832	
2006-2010		0,04		-0,21		-0,01		0,18

Bron: Federaal Planbureau.

Op 1 januari 2007 telde het Brussels Gewest 1.031.215 inwoners, wat overeenstemt met een bevolkingsdichtheid van 6.389 inwoners per km². Sinds het begin van de jaren 2000 verliep de demografische evolutie er heel wat sneller dan in de twee

andere gewesten. Volgens voorspellingen van het Federaal Planbureau zou deze groei van het aantal inwoners in Brussel tegen 2010 kleiner worden dan die in Vlaanderen en Wallonië.

TABEL 12: Sectorale uitsplitsing: bijdrage tot de gemiddelde jaarlijkse groei (% van het totaal)

Bedrijfstak	België (% groei 1995-2005)	BHG (% groei 1995-2005)	België (2005 %)	BHG (2005 %)
Landbouw, jacht, bosbouw en winning van delstoffen	0,1%	-0,1%	0,9%	0,0%
Industrie, energie en bouw	14,1%	7,4%	11,2%	2,9%
Handel	15,1%	6,8%	11,2%	9,8%
Horeca	1,6%	2,1%	-0,2%	1,1%
Vervoer, opslag en communicatie	9,0%	16,1%	16,7%	15,0%
Financiële instellingen	4,1%	15,0%	-4,0%	-16,6%
Onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	29,7%	23,3%	31,9%	35,7%
Openbaar bestuur en onderwijs	14,3%	20,4%	19,9%	38,0%
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	9,4%	6,4%	10,6%	7,1%
Overige gemeenschapsvoorzieningen, persoonlijke diensten en diensten aan de particulieren	2,6%	2,5%	1,9%	6,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gemiddelde jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde	3,6%	3,6%	3,1%	2,2%

Bron: INR, eigen berekeningen.

De sectorale bijdrage aan de groei van de toegevoegde waarde (TW) tussen 1995 en 2005 verschilt aanzienlijk tussen het nationale en het gewestelijke niveau, met uitzondering van de sector “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening” die op beide niveaus het leeuwendeel voor zijn rekening neemt. De volgende sectoren brachten in volgorde van belangrijkheid de grootste economische groei aan in Brussel, over de jongste elf jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn: “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening”, “overheidssector en onderwijs”, “transport en communicatie” en “financiële activiteiten”. Op nationaal niveau zijn het, na de sector “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening;” de sectoren “handel”, “overheids-

sector en onderwijs” en “verwerkende nijverheid, energie en bouwnijverheid” die de grootste bijdrage leveren aan de groei.

Maar in 2005 waren de voornaamste handelssectoren in termen van bijdrage aan de groei, zowel in Brussel als in België, de sectoren “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening” en “transport en communicatie”. De “financiële activiteiten”, die de voorbije 10 jaar de motor van de Brusselse economie vormden, tekenden in 2005 een uitgesproken vertraging op. Onder meer daardoor ligt de economische groei van Brussel dat jaar lager dan die van heel het land.

TABEL 13: Welvaartsparadox

BBP per inwoner (Index België = 100)			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2005	197	99	73
Gemiddeld belastbaar inkomen per inwoner (Index België = 100)*			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2004**	86	107	93
2005**	86	106	93
Tewerkstelling in Brussel per woonplaats (%)			
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2005	46,2	34,8	19,0
2006	46,7	34,4	18,9
Aangiften van inkomens lager dan het gemiddelde*** (Aandeel)			
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004**	3.575.539 (66,6%)	302.473 (67,1%)	
2005**	3.746.601 (65,2%)	356.533 (70,2%)	

* Met inkomen wordt bedoeld het belastbaar netto-inkomen.

** Aanslagjaar.

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI.

De bbp-index per inwoner ligt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijna tweemaal zo hoog als in België. In het klassement van het bbp per inwoner⁶, staat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op de derde plaats van de 268 regio's van de Europese Unie (EU). Maar als we deze index vergelijken met

het gemiddelde inkomen per inwoner, worden we ons bewust van de welzijnsparadox in Brussel. Het gemiddelde inkomen per inwoner ligt immers onder het Vlaamse en Waalse gemiddelde. De pendelaars zijn een van de factoren die deze welzijnsparadox verklaren, want slechts 46,7% van de

⁶ Regional Gross Domestic Product in the European Union 2004”, Statistics in Focus, Eurostat, General and Regional Statistics Economy and Finance, n°104/2007, September 2007.

banen in het gewest wordt ingenomen door Brusselaars. De andere jobs in Brussel worden ingenomen door Vlamingen (34,4%) en door Walen (18,9%). Een andere factor die de paradox verklaart, is de woonplaatskeuze van de gezinnen. We stellen immers vast dat grote steden een grote aantrekkingskracht uitoefenen op mensen die sociaal zwak staan, terwijl meer welgestelden en gezinnen met kinderen de stad verlaten om in de rand of op het platteland te gaan wonen.

Een ander aspect van deze paradox is de inkomensongelijkheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We zien een grote kloof tussen de rijke en de arme inwoners, en deze ongelijkheid is er groter dan in het land in zijn geheel. het aantal belastingaangiften onder het gemiddelde per entiteit bedraagt in Brussel 70,2% tegenover 65,2% voor België.

TABEL 14: Arbeidsmarktparadox

Aandeel van de jobs ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs (%) *				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	36,8		51,0	
2006	37,5		51,9	
Aandeel van de laaggeschoolden in werkloosheid (%) **				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	42,3		46,0	
2006	42,1		43,6	
Werkloosheidsgraad : totaal en jongeren (15-24) ***				
	België (totaal)	België (jongeren)	RBC (totaal)	RBC (jongeren)
2005	8,5	21,5	16,5	35,0
2006	8,3	20,5	17,7	35,5

* Met hoger onderwijs wordt bedoeld: heeft een hogere opleiding genoten (na de secundaire studies).

** Met laaggeschoold wordt bedoeld: heeft hoogstens lager secundair onderwijs behaald.

*** de werkloosheid volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie is gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). Als werklozen worden beschouwd alle personen die ouder zijn dan 15 die in de loop van de referentieperiode (de 4 weken voorafgaand aan de enquête): geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en op een actieve wijze naar werk zoeken.

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Aangezien 2006 het laatste jaar is waarover gegevens beschikbaar zijn, zijn de conclusies in verband met deze tabel identiek aan die van de vorige editie van de barometer. Voor de nieuw gecreëerde jobs in het Brussels Gewest is doorgaans een hoog kwalificatieniveau vereist. Zo werd in 2006 bijna 52% van de jobs uitgeoefend door mensen die minimum over een diploma van hoger onderwijs beschikten. Deze vaststelling wordt niet bevestigd op nationaal niveau: daar wordt slechts 36,8% van de banen ingenomen door personen met een diploma van hoger onderwijs.

Overigens is slechts 46% van de werklozen van het gewest weinig gekwalificeerd, de andere 54,6% wordt als gekwalificeerd beschouwd. Dit wijst op een eerder paradoxale situatie op de Brusselse arbeidsmarkt. We moeten evenwel voorzichtig zijn met onze conclusies. De tweedeling gekwalificeerd-weinig gekwalificeerd blijft immers willekeurig en houdt geen rekening met de koppeling tussen het kwalificatiediploma en de vacante betrekkingen en met de taalproblematiek die eigen is aan het BHG.

TABEL 15: Innovatie en ondernemerschap

Aandeel O&O-personeel in tewerkstelling (totaal %)			
	België	BHG	EU-15
2002	1,80	3,65	1,60
2003	1,81	3,62	1,60
Aantal patentaanvragen (per miljoen inwoners)*			
	België	BHG	EU-15
2002	140,80	120,40	157,36
2003	144,49	n.b.	161,39
Netto-creatiegraad ondernemingen**			
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2003	0,20 %	0,22 %	
2004	1,50 %	2,68 %	
2005	1,86 %	3,03 %	

* Cijfers betreffen enkel de aanvragen bij het Europees Patentenbureau.

** De netto creatiegraad is de procentuele verhouding van het aantal ondernemingen dat er in een bepaald jaar is bijgekomen tegenover het totaal aantal ondernemingen van vorig jaar.

Bron : Eurostat (2006), Ecodata FOD Economie-ADSEI.

Het potentiële globale concurrentievermogen in Europa wordt gedeeltelijk bepaald door een gunstige ondernemers- en technologische omgeving. In dit opzicht zijn onderzoek en de oprichting van ondernemingen van doorslaggevend belang.

Wat het onderzoek betreft, beschikt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over belangrijke universitaire onderzoekscentra en bedrijven die actief zijn in O&O. Het aandeel van het O&O-personeel in de tewerkstelling ligt er dubbel zo hoog dan in het hele land, en ligt boven het gemiddelde van de Europese Unie van de 15 (3,62%).

Wat de ondernemingsdynamiek betreft, is tijdens de periode 1999-2003 het aantal actieve bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voortdurend

gedaald. In 2004 stelde men echter het begin van een herstel vast, dat zich voortzette in 2005. Het percentage nieuwe bedrijven is duidelijk hoger in het Brussels Gewest dan op nationaal vlak, wat wijst op een meer uitgesproken dynamiek in het proces van oprichting en sluiting dan gemiddeld in het land.

Het aantal octrooiaanvragen van ondernemingen die in Brussel en in België gevestigd zijn, blijft laag. Nochtans zijn octrooien een beschermingsmiddel voor de ontwerper(s) van een uitvinding, wat waarde toevoegt aan de immateriële activa van een onderneming. Het gaat om een indicator van technologische mogelijkheden, die voor verbetering vatbaar is in Brussel en in België.

TABEL 16: Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit

Kantoorprijzen*, euro/m ² /jaar, (groei ten opzichte van vorig kwartaal)			
	Londen (City)	Amsterdam	BHG
2007 - 2de kwartaal	1039 (8,6%)	330 (0,0%)	300 (0,0%)
Jaarlijkse kostprijs van industrieel vastgoed ** euro/m ² /jaar			
	Londen (City)	Amsterdam	BHG
2007 - 2de kwartaal	297,6	80,0	54,0
Beschikbaarheidsgraad kantoormarkt ***			
	Europa	Amsterdam	BHG
2007 - 2de kwartaal	7,7 (7,6%)	13,3 (14,8%)	9,6 (9,9%)
Plaats in Europese rangschikking toegankelijkheid transport ****			
	Londen	Amsterdam	BHG
2005	1	4	5
2006	1	4	5
Plaats in wereld rangschikking levenskwaliteit *****			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006	39	13	14
2007	39	13	14

* Hier wordt de "prime rent" bedoeld: de huurprijs die voor een toplocatie, minstens 500m² groot, kan worden behaald op de open markt. Voor het BHG, 4de kwartaal.

** Het betreft oppervlakten voor industrieel gebruik van meer dan 5000 m².

De kostprijs omvat de huur, belastingen en diverse andere gerelateerde uitgaven.

*** De beschikbaarheidsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal m² onverhuurde kantoorruimte en het totale aantal m² kantoorruimte.

**** Index samengesteld uit 24 steden en gerealiseerd door Cushman & Wakefield.

***** Index gerealiseerd door Mercer Human Resource Consulting (2007).

Bron: Jones Lang LaSalle (2006), Cushman & Wakefield (2006), European Cities Monitor 2006.

In de loop van het tweede kwartaal 2007 zijn de kantoorhuurprijzen in Brussel niet voelbaar gestegen, in tegenstelling tot de Europese markt die onder invloed van de sterke economische groei globaal genomen een stijging kende. Zo is de markt in Londen volgens Jones Lang LaSalle met 8,6% toegenomen in vergelijking met vorig kwartaal. Voor industriële ruimten lijken Brussel en omstreken over een aanzienlijk voordeel te beschikken: de kosten liggen in de buurt van die van Slovaakije, Tsjechië en Hongarije. Dit blijkt uit een recente internationale studie van makelaar King Sturge ⁷. Op nationaal vlak bedragen de kosten in de Antwerpse regio iets minder dan 46,5 €/m² per jaar, terwijl het voor het Brussels Gewest 54 €/m² per jaar is, nog altijd volgens King Sturge.

De beschikbaarheid op de kantoorhuurmarkt ligt sinds twee kwartalen onder de 10%. Volgens dezelfde vastgoedmakelaar is deze daling te verklaren door het feit dat bijna 70% van de kantoren die tijdens het eerste kwartaal 2007 afgewerkt werden, al verkocht of verhuurd waren. Brussel staat overigens op de vijfde plaats van 30 grote Europese steden op het vlak van toegankelijkheid tot het vervoer, volgens de European Cities Monitor (Cushman & Wakefield 2006). Bovendien neemt Brussel de veertiende plaats in, vlak na Amsterdam, in het wereldklassement dat werd opgesteld door Mercer Human Consulting met betrekking tot de levenskwaliteit van expatriates.

⁷ "Global industrial and office rents survey", Q2 2007, King Sturge.

TABEL 17: Centrumfunctie (2005)

BHG	Vlaams Gewest	Vlaams Brabant	Waals Gewest	Waals Brabant	België
BBP per inwoner (index België = 100)					
196,9	99,1	104,6	72,6	97,3	100,0
BBP per werknemer (index België = 100)					
122,0	99,7	109,5	87,9	110,5	100,0

Bron : INR, eigen berekeningen.

Het bbp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigt 20% van de activiteiten in België, terwijl slechts 10% van de bevolking in dit gewest woont. Bovendien is in Brussel een activiteit met hoge toegevoegde waarde geconcentreerd. Zoals blijkt uit tabel 17, is het bbp per werknemer er het

hoogste van België. Deze centrale functie van de hoofdstad strekt zich overigens uit tot in de rand. Het afgelopen decennium is de groei van de bruto toegevoegde waarde bijna altijd groter geweest in de Brusselse rand dan in het gewest zelf.

Lijst van de tabellen

TABEL 1:	De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro	10
TABEL 2:	Jaarlijkse groeipercentages van het BBP tegen constante prijzen : vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de EU-15	12
TABEL 3:	Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen	14
TABEL 4:	Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)	16
TABEL 5:	Vergelijking van de activiteitsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar	17
TABEL 6:	Aantal niet -werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)	18
TABEL 7:	Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)	18
TABEL 8:	Werkloosheidsgraad (op basis van enquêtes)	18
TABEL 9:	Tewerstelling in het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest volgens regio van herkomst van de werknemers (op basis van enquêtes)	19
TABEL 10:	Evolutie van de private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	19
TABEL 11:	Demografie : aantal inwoners op 1 januari en gemiddelde jaarlijkse groeivoet	23
TABEL 12:	Sectorale uitsplitsing: bijdrage tot de gemiddelde jaarlijkse groei (% van het totaal)	23
TABEL 13:	Welvaartsparadox	24
TABEL 14:	Arbeidsmarktparadox	25
TABEL 15:	Innovatie en ondernemerschap	26
TABEL 16:	Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit	27
TABEL 17:	Centrumfunctie (2005)	28

Lijst van de grafieken

GRAFIEK 1:	Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest	6
GRAFIEK 2:	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7
GRAFIEK 3:	Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996-2007	8
GRAFIEK 4:	Kwartaalverloop van het reële BBP	9
GRAFIEK 5:	Evolutie van de prijs van de ruwe olie	11
GRAFIEK 6:	Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België	13
GRAFIEK 7:	Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	14
GRAFIEK 8:	Conjunctuurencyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie	15
GRAFIEK 9:	Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid	16
GRAFIEK 10:	Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden	17
GRAFIEK 11:	Evolutie van de gemiddelde NO ₂ -concentraties in verhouding tot de toekomstige Europese norm – station van Molenbeek (1994-2007)	20
GRAFIEK 12:	Aantal dagen dat de toekomstige Europese norm voor ozon met betrekking tot de bescherming van de menselijke gezondheid werd overschreden – Brussels Hoofdstedelijk Gewest	21
GRAFIEK 13:	Evolutie van de broeikasgasemissies in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1990-2005) en vooruitzichten tot 2020	22